

Aan de voorzitter en de leden van de Vaste Commissie voor
Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking
Postbus 20018
2500 EA Den Haag
Nederland

E-mail: cie.buhaos@tweedekamer.nl

Cc: De minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, Mw. S.A.M. Kaag

Datum

6 juni 2019

Ons kenmerk

19-074/TE/LvW/dt

Betreft / Onderwerp

FNV-inbreng vanwege AO over Buitenlandse Zaken, Handel en
Ontwikkelingssamenwerking (BHOS) 20.06.2019

Doorkiesnummer

+31 6 10948186

Email contactpersoon

Lucia.vanWesterlaak@fnv.nl

Bijlage(n)

-

Geachte mevrouw, heer,

Op 20 juni aanstaande vindt in de Tweede Kamer een Algemeen Overleg plaats over onder meer de evaluatie van de IMVO-Convenanten door de Commissie Buitenlandse Zaken, Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BHOS).

Kort samengevat brengt de FNV in dat kader graag het volgende onder uw aandacht:

- Besteed in al het IMVO- en SDG (uitvoerings)-beleid extra aandacht aan het kunnen uitoefenen van het recht op vrijheid van vakvereniging en collectieve onderhandeling. Zeker in de uitvoering van het beleid blijven ze een ondergeschoven kindje. Betrek deze rechten ook specifiek bij de evaluatie van IMVO-Convenanten.
- Zie de IMVO-beleidskaders en het werken aan SDG's in het juiste verband. Voldoen aan de OESO-Richtlijnen en UN Guiding Principles is een essentiële voorwaarde om bij te dragen aan SDG's zonder elders een negatieve impact te hebben.
- Geef ambassades een relevante rol bij het toetsen van handhaving en naleving van IMVO-afspraken elders. Rust ambassadepersoneel daarvoor toe met scholing, training en handavingsinstrumenten en betrek de (lokale) vakbonden.
- Zorg voor (coördinatie van) IMVO-criteria en voor gecoördineerde handhaving van criteria bij overheidsfinancieringsinstrumenten - dus ook bij INVEST-NL en Atradius.
- Toets bij het uitvoeren van een check op leefbaar loon of er voldoende Due Diligence is toegepast, en of daarbij de lokale vakbonden betrokken waren. Toets dit ongeacht of er wordt gewerkt met een keurmerk of niet.
- Dring bij de minister aan op overleg met de collega financiën over rechtvaardige belastingwetgeving, zodanig dat de opbrengsten zeker ook ten goede komen in landen waar fysiek, daadwerkelijk wordt geopereerd.

- Maak snel tijdgebonden afspraken met de olie- & gassector over het opschonen van hun toeleveringsketen en over hoe handhaving en naleving van die afspraken over onder meer fundamentele arbeidsrechten eruit gaan zien.
- Overweeg bij het ontwerpen van een smart mix aan beleidsinstrumenten de mogelijkheid om IMVO-afspraken in het kader van mededinging en duurzaamheid algemene werking te geven.

Hieronder wijden wij meer tekst aan deze punten. Maar allereerst brengen wij graag een fundamentele kwestie onder uw aandacht, die wij later aan een aantal van uw agendapunten zullen relateren.

Het IMVO- (OESO Richtlijnen, UNGP's) en het SDG-beleid erkennen de fundamentele arbeidsnormen en het recht op een leefbaar loon. Maar in de uitwerking van het beleid zijn het **recht op vakvereniging en collectieve onderhandeling** een ondergeschoven kindje. In nationaal en in internationaal verband is er geen enkele reden om te juichen of optimistisch te zijn over het bestaan(recht) van vakbonden. U vindt een overzicht van de stand van zaken hier <https://survey.ituc-csi.org/ITUC-Global-Rights-Index.html?lang=es>

Het recht op vakvereniging en collectieve onderhandeling worden door de ILO ook wel gedefinieerd als de *enabling rights*, ofwel: voorwaardenscheppende rechten. Want zou het mogelijk zijn om een leefbaar loon te betalen, zonder dat met de werkenden is besproken en afgesproken wat de hoogte daarvan moet zijn? Zou kinderarbeid kunnen worden uitgebannen als de werkende ouders niet voor hun eigen rechten kunnen opkomen, zodat kinderarbeid voor het gezinsinkomen overbodig wordt? Zouden dwangarbeid en excessieve werkweken teruggedrongen kunnen worden zonder de inzet van de mensen die het werk verzetten? Dit zijn retorische vragen. Om het één mogelijk te maken, is de sociale dialoog met de ander onmisbaar: de dialoog met democratisch gekozen en onafhankelijke vakbonden.

Elk tekstblok met overwegingen hieronder wordt in verband met deze rechten gebracht en gevolgd door een aanbeveling in *cursief*.

Na 2015 leek het even alsof er naast de UN Guiding Principles for Business and Human Rights en de OESO Richtlijnen voor Multinationale ondernemingen een nieuw regime ontstond: de Sustainable Developments Goals. In SER-verband wordt nu gewerkt aan een optimale verbinding zodanig, dat het **werken met internationale normenkaders en aan SDG's** de beste uitkomst heeft. Ook voor het overleg over IMVO-Convenanten zal een goede verbinding van belang zijn. Voor dit debat kan alvast worden opgemerkt dat de aan (UNGP's veroorzaker) Professor Ruggie gelieerde organisatie SHIFT stelt dat de UNGP's en OESO RL gezien kunnen worden als 'horizontal enabling' ofwel: werken aan en met de criteria uit deze twee normenkaders helpt bij elk SDG. De FNV merkt daarnaast op dat vrijheid van vakvereniging en van collectieve onderhandeling als 'enabling rights' in belangrijke mate bijdragen aan SDG 5 en 8. Ook bij de aankomende evaluatie van de IMVO-Convenanten is het zaak deze rechten beter, specifiek in het vizier te krijgen en te houden.

Zie de internationale normenkaders OESO RL/UNGP's en de SDG's in het juiste verband. Voldoen aan de normenkaders is een essentiële voorwaarde om bij te dragen aan de SDG's zonder elders een negatieve impact te hebben. Besteed daarnaast meer IMVO-aandacht aan de zogenaamde enabling rights ofwel voorwaardenscheppende rechten: het ontbreken van mogelijkheden in andere landen om op te komen voor vakbondsvrijheid en vrijheid van collectieve onderhandeling. Stel ze als overheid ook aan de orde in het (handels- en ander) overleg met andere landen. Maak er een specifiek onderwerp van bij het evalueren van de IMVO-Convenanten.

Ambassades kunnen een belangrijke rol spelen bij het informeren over en nagaan van naleving van de bijbehorende normen - en dus bij het fourneren van informatie over de naleving van IMVO-Convenanten. Zij zijn in staat om te signaleren waar het mis gaat en door de sociale dialoog te bevorderen te helpen knelpunten ter plaatse op te lossen. Wellicht zouden ambassades zelfs gevolgen kunnen verbinden aan gedrag van leidinggevendenden van bedrijven ter plaatse, waar deze de rechten van werkenden bij herhaling niet wensen te respecteren. De reële vraag echter is of ambassades voldoende bereid, voldoende toegerust en voldoende getraind zijn om op deze wijze te opereren. De FNV heeft goede, maar zeker ook minder goede ervaringen. Waar vakbondsvrijheid en het recht op collectieve onderhandeling voorwaardenscheppend zijn en als zodanig door ILO-normen UNGP's en de OESO RL worden beschermd, heeft ambassadepersoneel vaak weinig relaties met vakorganisaties of inzicht in hun situatie. In algemene zin hebben ambassades meer oog voor bedrijfsbelangen dan voor de positie van werknemers die het werk verzetten. Dat kan en moet beter. Waar mogelijk speelt de FNV in dit verband graag een positief-constructieve rol: er is een brochuretekst ontwikkeld en de FNV traint graag ambassadepersoneel in dit verband.

Zorg ervoor dat ambassadepersoneel dusdanig is opgeleid dat zij een sturende, constructieve rol kan spelen bij het uitvoeren van IMVO-afspraken en dus ook het terugdringen van de schending van arbeidsrechten ter plaatse. Stimuleer ambassadepersoneel om zorgvuldig en met de juiste kennis een netwerk van vakbondsmensen te betrekken. Gebruik ook de kennis en expertise van de Nederlandse vakbonden in dit verband.

Omdat zowel aan overheid als aan bedrijfsleven een belangrijke rol wordt toegekend bij het verwerkelijken van de doelen en normenkaders en IMVO-Convenanten op inclusieve wijze, wordt door diverse partijen aangedrongen op een smart **mix** van codes, afspraken en wetgeving. Niet alleen de wortel als incentive...ook de stok! De uitkomsten van eerder gedaan IMVO-onderzoek, gedaan door Price Waterhouse Coopers, wijzen ook op het belang hiervan. Bijzonder is dat heel recent de Eerste Kamer het Wet Zorgplicht Kinderarbeid aannam. Partijen benadrukten daarbij dat het eigenlijke doel moet zijn een brede due diligence wetgeving, vorm te geven langs de lijnen van de UNGP's en OESO RL. Dan kan aan de andere fundamentele arbeidsnormen ook weer recht worden gedaan. De FNV ziet dat graag en vindt dat de evaluatie van de IMVO-Convenanten-werking voor de wetgevende overheid geen reden kan zijn om achterover te leunen.

IMVO-Convenanten en regelgeving kunnen elkaar goed versterken als onderdeel van een smart mix. Zet in op regelgeving over de brede linie van due diligence inclusief de fundamentele arbeidsnormen zoals gedefinieerd in de OESO RL en de UNGP's, op nationaal- en op EU-niveau.

Criteria volgens de OESO RL en UNGP's blijven soms achterwege waar dat vragen oproept, zoals bij het oprichten van INVEST-NL. De motie Moorlag geeft wel een richting, maar (nog) geen criteria. Ook valt op dat het opnemen van OESO RL criteria in het Nederlandse overheidsinstrumentarium als exportkredietverstrekking, nog maar weinig leidt tot echte **handhaving**. De casus Damen (geld aan overheden betalen in ruil voor opdrachten) kreeg onlangs uitgebreid aandacht in de media en operaties in Brazilië door baggerbedrijf van Oord (een havengebied reconstrueren zonder de lokale bevolking te consulteren) konden ook niet door de beugel. Maar als het Nationaal Contactpunt voor de OESO Richtlijnen uitspraken doet, lijkt dat nog niet zomaar gevolgen te hebben voor vervolgaanvragen die door het betreffende bedrijf worden gedaan. Beide bedrijven kunnen gewoon klant blijven bij Atradius, dat zulke exportkredietaanvragen beoordeelt. Voortaan worden er wel gevolgen verbonden aan overtredingen in verband met een eventuele plek in handelsmissies. Voor het ontwerpen van en opereren in een **smart mix** zoals hierboven bedoeld, scoort zo'n werkwijze beter, maar nog niet al het instrumentarium is dus zo ingericht.

De FNV ziet graag dat uw commissie aandringt op een integrale aanpak en op handhaving en coördinatie van handhaving bij de naleving van criteria van al overheidsinstrumentarium. Dat betekent óók dat op liefst korte termijn voor eenieder helder moet worden welke gevolgen een bedrijf na overtreding tegemoet kan zien.

Geef vanaf het begin duidelijke IMVO-criteria mee aan een aan de overheid verbonden, duurzaamheid bevorderend fonds als INVEST-NL en voortaan ook aan Atradius. Benoem daar in expliciet het belang van de fundamentele arbeidsnormen. Verbind gevolgen aan IMVO-criteria van het overheidsinstrumentarium; draag zorg voor handhaving en de coördinatie daarvan.

Op de agenda staan vanwege onder meer het onderwerp leefbaar loon ook **keurmerken** op de agenda. Die zijn er in vele soorten en maten. Uw commissie en de minister zijn er beiden van overtuigd dat sociale- en milieunormen van belang zijn en naleving verdienen. Nu de OESO-Richtlijnen voor Multinationals (OESO RL) en de UN Guiding Principles for Business and Human Rights (UNGPs) breed ingang hebben gevonden, is een even breed gedeelde zorg of due diligence door de diverse keurmerken goed en voldoende wordt betracht, en ook door onafhankelijke partijen gecheckt. Een quick scan laat zien dat vrijheid van vakvereniging en collectieve onderhandeling, de belangrijke zogenaamde enabling rights, door keurmerken nauwelijks worden afgedekt of gecontroleerd. De minister werkt in het kader van due diligence en het komen tot een leefbaar loon onder meer samen met keurmerkorganisatie **ISEAL**. De site van deze organisatie laat zien dat er wordt gewerkt met rekenmodellen die het niveau van het leefbare loon per regio en land weergeven. Die werkwijze lijkt geen rekening te houden met de onmisbare rol van onafhankelijke en representatieve vakorganisaties. **Zij** onderhandelen met werkgevers over het salaris; een duurzaam leefbaar loon is een uitonderhandeld leefbaar loon. Of vakbonden zijn toegestaan en collectief over het loon kunnen onderhandelen, is hier de hamvraag. Waar audits onderdeel uitmaken van due diligence, pleit de FNV ervoor deze structureel uit te voeren ter plaatse en met expertise van het betreffende vakgebied. Certificering zou altijd 'inclusief' moeten zijn, met een actieve maar veilige rol voor werknemers die het betreft. Heeft de minister daar oog voor en richten de activiteiten van de Nederlandse overheid zich daar ook op?

Ga liever uit van goede, inclusief uit te voeren due diligence dan van het stempel van een keurmerkorganisatie. Betrek altijd de enabling rights vakbondsvrijheid en vrijheid van collectieve onderhandeling en vertegenwoordigers van lokale vakbonden bij de beoordeling van keurmerken en de uitvoering van IMVO-afspraken over onder meer een leefbaar loon.

Ontwikkelingslanden zijn niet zelden de voorraadkamer van belangrijke grondstoffen, waar bedrijven in andere landen hun (half)fabricaten mee ontwikkelen en assembleren. Ontwikkelingslanden verdienen hun 'fair share' aan **belastingopbrengst**, maar ontvangen daar meestal maar een fractie van. Bedrijven hebben wel de voordelen van de infrastructuur, het opgeleide personeel en alle publieke voorzieningen aldaar. Eerdere wijzigingen in de Nederlandse fiscale wet- en regelgeving leverden nog niet het gewenste resultaat in dit verband. Zie hiervoor <https://www.burenlegal.com/en/news/new-dutch-substance-requirements-published>; eind 2018 deed de FNV samen met de ITF, IndustriALL en PSI een melding over Chevron bij het Nationaal Contactpunt voor de OESO Richtlijnen. De FNV dringt er op aan dat de minister van BHOS in overleg treedt met de minister van Financiën om ervoor zorg te dragen dat bedrijven door belasting te betalen een reële bijdrage leveren aan collectief te financieren goederen en diensten in de landen waarin zij opereren. Het lijkt ons goed als uw commissie dit tijdens het overleg aan de orde stelt.

Treedt in overleg met de collega(s) van Financiën over een rechtvaardig regime voor belastingafdracht door Nederlandse bedrijven in Nederland en (vooral ook) elders. Goede publieke voorzieningen maken het voor werkenden wereldwijd mogelijk om het leven waardig in te richten.

Het Nationaal Contactpunt voor de OESO-Richtlijnen maakte onlangs de uitkomsten openbaar van onderzoek naar de wijze waarop de **olie- en gassector** zorgdraagt voor de naleving van de OESO Richtlijnen en UNGP's. Die uitkomsten laten zien dat de sector in dit kader geen goed gestructureerde werkwijze kent en die ook nog niet in ontwikkeling heeft. Dat baart de FNV zorgen, niet alleen omdat fossiele brandstoffen een rol spelen in de opwarming van de aarde, maar zeker ook omdat bij de winning ervan de schending van mensen- en arbeidsrechten aan de orde van de dag zijn. Denkt u aan het lot van mensen- en vakbondsactivisten in onder meer Nigeria en Colombia. Het is tijd dat er afspraken komen met en binnen de sector over de termijn waarop in internationaal verband op de naleving van de internationale normen kan worden vertrouwd. Het lijkt de FNV zaak dat de minister snel tot afspraken komt met de sector.

Maak snel tijdgebonden afspraken met de sector olie & gas over het opschonen van de keten met betrekking tot het respecteren van mensen- en fundamentele arbeidsrechten.

Eén manier om hele sectoren inclusief en met volledige (markt)dekking langs de lijnen van de OESO RL en UNGP's te laten werken en zo de SDG's te helpen verwezenlijken, wordt veelal over het hoofd gezien. Waar overeenstemming over brede regelgeving op zich kan laten wachten, is en blijft het mogelijk om afspraken uit IMVO-Convenanten reeds een **algemene werking** te geven. In het kader van Mededinging en Duurzaamheid is een dergelijk voorstel enige jaren geleden in concept gereedgemaakt, zie <https://wetten.overheid.nl/BWBR0038583/2016-10-06>. De beleidsregel kwam mede door een SER-advies tot stand. Internetconsultatie liet een breed maatschappelijk draagvlak zien om deze beleidsregel ook te betrekken op de sociale component van internationaal duurzaam ondernemen, en dus op de fundamentele arbeidsnormen. Het is interessant om te vernemen of de minister kans ziet om hierover in overleg te treden met collega Wiebes of Keijzer. Als beide Ministeries op dit gebied samenwerken, hoeft er niet op het initiatief van anderen gewacht te worden en is snel het level playing field voor iedereen weer helder, fair en gelijk. Belangrijk is dan wel om tegelijkertijd ook een handhavingsinstrumentarium daar bij te voegen.

Haal het oorspronkelijke initiatief om IMVO-bepalingen algemenere werking te kunnen geven uit de (EZ, mededinging en duurzaamheid) ijskast en voer die regelgeving in met een horizon: evalueren en opnieuw over besluiten als wetgeving op het gebied van due diligence in werking treedt. Geef bij het inrichten van e.e.a. specifiek aandacht aan de fundamentele arbeidsnormen, het recht op een leefbaar loon en een goed handhavingsinstrumentarium.

We zijn uiteraard bereid om alle onderwerpen en suggesties in deze brief nader toe te lichten en wensen u een vruchtbare bespreking.

Met vriendelijke groet,

Tuur Elzinga,
Vicevoorzitter FNV